
NĚMECKÁ ADJEKTIVNÍ KOMPOZITA V POJMENOVÁNÍCH VLASTNOSTÍ ZBOŽÍ

Věra Höppnerová*

Úvodem

Významově bohatá, často metaforická složená adjektiva označující vlastnosti zboží jsou pevnou součástí německých katalogů, reklam, publicistických a hospodářských textů. V češtině je tento typ slovtvorby mnohem méně rozšířen, takže charakteristiky typu zboží „federleicht und standfest“ (pro tašku na lahve) nebo „mikrowellengeeignet und platzsparend stapelbar“ (pro sadu misek) představují pro překladatele tvrdý oříšek.

1. Charakteristika souboru

Předmětem našeho výzkumu je soubor zhruba 500 německých adjektivních kompozit, označujících vlastnosti zboží. Zahrnuta jsou i adjektivní kompozita na -frei, -gemäß, -voll, -wert, -würdig aj., která sice podobně jako sufixy vytváří celé řady adjektiv, avšak zachovávají si stejně jako morfémy svůj původní význam. Vyloučena jsou naproti tomu adjektiva, která se na první pohled podobají kompozitům, avšak jsou ve skutečnosti odvozeniny od složenin nebo slovních spojení (Kontrastfarbe → kontrastfarbig, kurze Ärmel → kurzärmelig).

Stejně jako u substantiv se rozlišují i u adjektiv kompozita determinativní, u nichž je jedna složka podřízená druhé (*hautschonend, figurgünstig*) a kopulativní, kde je mezi oběma složkami koordinativní vztah (*blaugrün, lauwarm*). Ta jsou v našem souboru zastoupena pouze 10 příklady.

2. Adjektivní kompozita

2.1 Strukturní typy adjektivních kompozit

V odborné literatuře se setkáváme s rozmanitými strukturními vzory adjektivních kompozit podle toho, co tvoří první a druhou složku složeniny. Na rozdíl od M. Lohde (2006, 165–166) a W. Fleischer / I. Barz (2012, 322–323) volíme členění přehlednější, spojující odvozeniny sufixem a prefixem a rovněž adjektiva a příčestí činná a trpná. Tímto se dostaneme k pěti strukturním typům (řazeno podle častosti výskytu):

* Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů (e-mail: vera.hoppnerova@vse.cz).

1. jednoduché substantivum + adjektivum (*preiswert, nachaktiv*)
2. konfix + adjektivum (*superbequem, topmodisch*)
3. adjektivum + adjektivum (*zartbitter, tiefblau*)
4. verbum + adjektivum (*kochfest, bügelfrei*)
5. složené substantivum + adjektivum (*kunststoffbeschichtet, waschmaschinenfest*)

Jiné struktury se vyskytují pouze ojediněle (např. *selbstgemacht, nichtalkoholisch, vielgelobt, PVC-beschichtet*).

2.1.1 Jednoduché substantivum + adjektivum

Tuto s odstupem největší strukturu adjektivních determinativních kompozit má zhruba 64,7% všech kompozit (*butterweich, naturrein, reinigungsbeständig, schmutzabweisend*). Tendence k vytváření řad se objevuje vzhledem k množství kosmetických výrobků zejména u substantiva **Haut** (*hauteigene Regenerierung, hautpflegende Substanzen*), v módních katalozích je to postava (**Figur**) (*figurbetonter Kleiderschnitt, figurfreundliche Silhouette*). U mnoha výrobků se klade důraz na absenci zápachu (**Geruch**) (*geruchsarme Verbrennung, geruchsneutraler Garn*). Některé výrobky se hodnotí co do vztahu k životnímu prostředí (**Umwelt**) (*umweltfreundliches Auto, umweltschonendes Erdgas*). V lékařských časopisech se doporučují léky zmírňující bolest (**Schmerz**) (*schmerzstillende Salbe, schmerzhemmender Ingwer*). U řady výrobků je zdůrazňována odolnost vůči vodě (**Wasser**) (*wasserdichte Schuhe, wasserfester Aufkleber*). Zesilující účinek má substantivum blesk (**Blitz**) (*blitzblanke Fenster, blitzsauberer Boden*). Mimořádně oceňována je ruční práce (**Handarbeit**) (*handgebackene Hundekexse, handgearbeitetes Collier*). Tendence k vytváření řad se objevuje i u adjektiv, zejména na **-frei** (*alkoholfreie Getränke*), **-freundlich** (*benutzerfreundliche Webseite*), **-sicher** (*bruchsichere Dosen*), **-beständig** (*hitzebeständige Schüsseln*) aj.

Některé druhé složky si konkurují, jsou synonymní a v mnoha případech zaměnitelné (*frostsicher – frostbeständig, preiswert – preisgünstig*). Svědčí o jazykové kreativě jejich autorů a bylo by omylem hledat při jejich překladu různé ekvivalenty.

2.1.2 Konfix + adjektivum

Mezi prvními složkami adjektivních kompozit hrají po substantivech důležitou roli konfixy (9,9% adjektivních kompozit). Jde o vázané morfémy s lexikálním významem, vesměs cizího původu, které se vyskytují pouze jako součásti složenin nebo odvozenin (W. Fleischer / I. Barz, 2012, 63). W. Motsch (1999, 282) a M. Lohde (2006, 157) je považují za prefixy. V označeních vlastností zboží jsou velmi časté. V módních katalozích a inzerátech se objevují především **super-** (*superbequeme Schuhe*), **extra-** (*extrastarke Polsterung*), **top-** (*topaktuell*), méně často **anti-**, **mikro-**, **ultra-** a **thermo**. Spojují se s adjektivy domácího původu převážně k zesílení příslušné vlastnosti.

2.1.3 Adjektivum + adjektivum

Podle E. Donalis (2005, 78) jsou tato adjektivní kompozita méně častá, neboť si komunikace méně často vyžaduje přídavná jména, v nichž by byly vlastnosti určeny vlastnostmi (*orangerot*). I když hrají adjektiva ve zkoumaném souboru velmi důležitou roli, jsou v našem souboru zastoupena jen u 8,6% všech adjektivních kompozit (*tiefblaue Nylonweste, zartbittere Schokolade, hochmoderne Spitze*). Nejčastěji se vyskytuje adjektivum **hoch**, sloužící ke stupňování dané vlastnosti.

2.1.4 Verbum + adjektivum

Slovesa se vyskytují jako první složka adjektivních kompozit poměrně málo a pojí se se stejnými produktivními adjektivy jako adjektiva, tj. **-fest, -frei, -sicher, -stark, -beständig** aj. (*reißfeste Folien, tropffreies Ölen, rutschsichere Sohle, saugstarkes Geschirrtuch, waschbeständiger Saum*).

2.1.5 Složené substantivum + adjektivum

Složená podstatná jména tohoto strukturního typu adjektivních kompozit se pojí s obdobnými druhými složkami jako jednoduché podstatné jméno + adjektivum (*spülmaschinenfestes Geschirr, treibgasfreies Haarspray, blickfangstarker Blazer, mikrowellengeeignete Schüssel u.a.*).

2.2 Sémantické vztahy mezi složkami adjektivních kompozit

Podle vztahu obou složek lze rozlišovat různé skupiny adjektivních kompozit. M. Lohde (2006, 159) tato kompozita parafrázuje syntaktickým opisem (*lawinensicher – sicher vor Lawinen, charakterstark – starker Charakter*). Podle W. Motsche (1999, 275) lze adjektiva modifikovat vztahem k předmětu (*gazellenschlank – schlank wie eine Gazelle*) nebo jimi vyjádřit vysoký stupeň vlastnosti (*knackfrisch*). Nejpodrobněji analyzují sémantické vztahy uvnitř adjektivních kompozit W. Fleischer / I. Barz (2012, 310–315, 323–324), přičemž se soustřeďují především na vztah gradace (*stockfinster*) a srovnání (*bienenfleißig*). Některé ze zde uvedených typů sémantických vztahů lze v našem souboru doložit velmi málo, jiné typy se zde nevyskytují vůbec. Proto bylo vytvořeno vlastní členění.

2.2.1 Relace „vhodný pro daný účel“

Necelá polovina námi zkoumaných vlastností zboží je utvořena podle vzorce „jakému účelu zboží slouží, k čemu je vhodné“. Sem patří četná přičestí přítomná (*fiebersenkend, gelenkeschonend, kraftsparend*). Vhodnost pro daný účel vyjadřují četná adjektiva na **-geeignet** (*waschmaschinengeeignet*), **-fest** (*spülmaschinenfest*), **-fähig** (*funktionsfähig*), **-beständig** (*frostbeständig*), **-fertig** (*kochfertig*), **-sicher** (*stoßsicher*).

Stejnou významovou strukturu mají synonyma *rutschfest – rutschsicher, wintersicher – winterhart, familienfreundlich – familientauglich* a mnohá jiná.

Někdy je u ekvivalentního syntaktického opisu zapotřebí dalších doplnění: *wintersicher* (Stufenmatte) – „geeignet als Schutz vor Rutschgefahr im Winter“, *schlüsselfertig* (Haus) – „komplett fertig zur Schlüsselübergabe“.

2.2.2 Relace „stupňování“

V katalogích zboží, inzerátech a reklamách nejsou výrobky pouze popisovány, ale současně i doporučovány a vychvalovány. Tuto významovou strukturu má téměř 20 % adjektivních kompozit. Nejčastěji se u nich objevují jako první složky **super-** (*super-scharfes Messer*), **extra-** (*extrabreite Fußmatte*), **hoch-** (*hochelastische Kniestrümpfe*). Některá adjektiva vyjadřující stupňování lze chápat i jako metaforická přirovnání. Pro spotřebitele jsou zvláště názorná a působivá – *federleichte Sohle, samtweiche Bettwäsche* či *butterzarte Schokolade* zapůsobí na potenciálního zákazníka jistě více než *leichte Sohle, weiche Bettwäsche, zarte Schokolade*. Stupňují se vesměs pozitivní vlastnosti. Pokud je stupňována negativní vlastnost, má v daném textu pozitivní účinek: „*samtweiches Tragegefühl zum knallharten Preis*“ (*sametově měkká tkanina za mimořádně nízkou cenu*).

2.2.3 Relace „přirovnání“

Rovněž přirovnání hrají při vyjadřování vlastností zboží důležitou roli. Tuto významovou strukturu má 10 % všech adjektivních kompozit. Přirovnání se užívá především u označení barev (53,8 %), přičemž jsou pro srovnání volena většinou atraktivní pojmenování kovů, drahých kamenů, plodů, květů, rostlin, ale i ročních dob a přírodních jevů (*goldglänzend, saphirblau, himbeerrot, blütenweiß, grasgrün, herbstbunt, sonnen-gelb*), která budí příjemné asociace. Přirovnáním je zdůrazněna důležitá vlastnost (*glasklarer Kunststoff, tellergroße Blüten*). V reklamách se s oblibou nabízejí *ofen-frische Backwaren* nebo *pflückfrische Tomaten*, tj. čerstvě upečené pečivo nebo právě sklizená rajčata.

2.2.4 Relace „žádoucí úplná nebo částečná nepřítomnost něčeho“

Žádoucí naprostá či značná absence negativně vnímaného jevu (tuku, zápachu, uhlohydrátů, vrásek, rzi aj.) je považována za přednost. 6,2 % všech adjektivních kompozit má tuto významovou strukturu (*fettfreies Kochen, geruchsarmer Bio-Anzünder, kohlehydratarme Nahrung, faltenfreie Haut, rostfreies Sieb*). Nejčastější druhou složkou je -frei, méně často -arm.

2.2.5 Relace „údaj stavu nebo míry“

Adjektivní kompozita této významové struktury (4,1 %) označují stav (*dickflüssiger Entkalker, feinkrümelige Erde*) nebo míru dané vlastnosti (*teilelastischer Jeansbund, mittelbraune Haarteile*).

2.2.6 Relace „opatřený něčím“

Malá skupina adjektivních kompozit (2,1%) se objevuje v ornativním významu, zejména s *-beschichtet* jako druhou složkou (*kunststoff-*, *teflonbeschichtet*), dále *blumenverziert*, *stoffüberzogen*, *strassbesetzt* aj.

2.2.7 Relace „způsob výroby“

Kompozita vyjadřují způsob výroby daného zboží (1,9%) zdůrazňují často ruční práci (*handgearbeitet*, *-gefertigt*, *-geknüpft*). Sem patří rovněž *glattgestrickt* (Strickjacke), *mundgeblasen* (Glas), *stonewashed* (Jeans) aj.

2.2.8 Relace „žádoucí hojnost něčeho“

Antonyma ke skupině 2.2.4 tvoří malá skupina adjektivních kompozit (1,8 %), vyjadřujících žádoucí hojnost něčeho (*abwechslungsreich* /Ernährung/, *eiweißreich* /Hühnerfleisch/, *proteinreich* /Speisen/ *geschmackvoll* /Abendkleid/). Jejich druhou složkou je většinou **-reich** a vztahují se především ke zdravé výživě.

2.2.9 Relace „údaj rozměru“

Nejmenší sémantickou skupinu (1,2%) tvoří pojmenování, jejichž první složku tvoří většinou označení části těla a druhou údaj rozměru (*Hüftlang* /Reißverschluss/, *knielang* /Stiefel/, *knöchelhoch* /Stiefeletten/, *taillenkurz* /Oberteil/). W. Fleischer / I. Barz (2012, 324) označují takováto pojmenování „menzurativní“.

Zbývající kompozita nelze přiřadit k žádné z těchto skupin, popř. jsou tyto skupiny příliš malé.

3. Německá adjektivní kompozita a jejich české ekvivalenty

Němčina se od češtiny co do výskytu typů slovo tvorby výrazně liší. Ačkoliv se i v češtině vyskytují adjektivní kompozita, která byla podle J. Hubáčka (2001, 117–118) dokonce významnou součástí barokních kázání (*milolibý*, *moudromluvný*), nejsou v češtině zdaleka tak častá. P. Mitter (2001, 90–97) spatřuje jejich význam v ekonomickém způsobu vyjadřování, možnosti být základem odvozenin a ve větší flexibilitě ve větě. V češtině je silná tendence k vytváření adjektiv se složkami mini-, video-, bio-, super-, ultra-, meta- aj.

Zdrojem českých ekvivalentů jsou české katalogy zboží v tištěné a zejména elektronické podobě, které jsou vesměs překlady německých katalogů. České ekvivalenty se zde vyskytují ve spojení se stejnými substantivy, často i se stejnými vyobrazeními.

Shoda struktur je do značné míry patrná u malé skupinky kopulativních kompozit (*blaugrün* – *zelenomodrý*, *süßsauer* – *sladkokyselý*), která se však v našem souboru objevují jen výjimečně.

3.1 České ekvivalenty struktury jednoduché substantivum + adjektivum

3.1.1

Této nejrozšířenější struktuře adjektivních kompozit odpovídá v češtině osm různých struktur. Nejčastějším protějškem (20,3 %) je **adjektivum** (*arbeitsintensiv pracný, tischfertig předpřipravený*). Tvorba odvozených adjektiv je v češtině velmi produktivní. Základem derivátu je buď první složka německého kompozita (*fachgerecht odborný, funktionsgerecht funkční*) nebo složka druhá (*stromsparend úsporný, verletzungsicher bezpečný*).

Menší skupinu ekvivalentů (9,4 % adjektiv této struktury) tvoří v češtině negovaná adjektiva, vyjadřující odolnost vůči příslušné činnosti nebo ději (*blickdicht neprůhledný, kussecht neslibatelny*). Zajímavá je snaha o vyjádření německých adjektiv vyjadřujících přirovnání pomocí adjektivní zdvojnásobiny (*butterweich /Schuhe/ měkounký, hauchdünn /Überzug/ tenounký, hauchzart /Spitze/ tenoučký*), kde obdobná přirovnání v češtině neexistují.

3.1.2

Druhým početným protějškem dané struktury je v češtině spojení **příslovce + adjektivum** (16,1 %), zejména u adjektiv vyjadřujících barvy (*formschön tvarově pěkný, blitzweiß zářivě bílý, knallhart /Preis/ mimořádně levný /cena*).

3.1.3

Téměř stejně početná (14,6 %) je skupina ekvivalentů, které tvoří **adjektivum + předložková vazba** (*salzarm chudý na sůl, grillbereit připravený ke grilování*). Nejčastěji se u této struktury v češtině objevuje „odolný“ (*kältebeständig odolný vůči chladu, schweißresistent odolný proti pocení*) a „šetrný“ (*hautschonend šetrný ke kůži, umweltfreundlich šetrný vůči životnímu prostředí*).

3.1.4

Dalším českým ekvivalentem německé struktury substantivum + adjektivum je spojení **adjektivum + substantivum** (12,7 %): *klimaregulierend regulující klima, figurformend tvarující postavu*. Ze tří čtvrtin jde opět o sémantickou skupinu „vhodný pro daný účel“: *mottensicher odpuzující moly, blutstillend zastavující krvácení*.

3.1.5

Jiným protějškem dané struktury (11,1 %) je **neshodný přívlastek v apozici** podobně jako v 3.1.3 (*hautfreundlich příjemný k pokožce*). U tohoto spojení však adjektivum chybí a přívlastek se připojuje přímo k příslušnému substantivu (*rezeptfreies Medikament lék bez předpisu, insektfreie Zone zóna bez hmyzu*).

3.1.6

Relativně malou skupinu (7,0%) tvoří pregnantní **slovesné opisy**. Vyskytují se u adjektiv majících modální význam, tj. vyjadřujících vhodnost nebo použitelnost pro něco:

Die Handschuhe sind maschinenwaschbar. Rukavice lze prát v pračce.

Damit ist das Ei sofort verzehrbereit. Vajíčko se tak může ihned konzumovat.

Slovesný opis se vyskytuje převážně (63,6%) u adjektiv v přísudku:

Alle Zitruspflanzen sind lichthungrig. Všechny citrusy vyžadují hodně světla.

Die Bandage ist geruchshemmend. Obvaz redukuje zápach.

In den Kleiderhüllen ist die Garderobe staubgeschützt. Obal chrání šaty před prachem.

3.1.7

Skupina strukturně shodných českých protějšků, adjektivních kompozit, je v češtině malá (5,4 %). Na místo německého substantiva se v českém ekvivalentu často objevuje adjektivum: *blitzsauber čistosloucí, farbenprächtig pestrobarevný, energiearm nízkokalorický*. Vícekrát se vyskytují složeniny s vodo- a světlo- (*wasserdicht vodotěsný, wasserlöslich vodorozpustný, lichtdurchlässig světlopropustný, lichtreflektierend světloreflektující*).

3.1.8

Nejmenší skupinu (1,3%) tvoří výlučně ekvivalenty sémantické skupiny „přirovnání“: *federleichte Sohle podrážka lehká jako pírkó, glashartes Gebäck pečivo tvrdé jako kámen, sonnengelbes Kleid šaty žluté jako slunce*. Česká přirovnání vesměs odpovídají německým.

Zbývající čtyři skupiny českých ekvivalentů uvádíme pro jejich malý rozsah souhrně. Je to **přívlastek v genitivu** (*farbenfroher Druck potisk svěžích barev*), **dvě adjektiva** (*sommerleichte Tunika lehká letní tunika*), **opis s „mající“** (*körpergerecht mající ergonomický tvar*), redukce na pouhé **substantivum** (*körpereigene Abwehrkräfte obranné síly těla*). V českých textech se příležitostně objevuje pro jedno německé adjektivum více českých protějšků (*frostbeständig odolný proti/vůči mrazu, mrazuvzdorný, handelsüblich běžně prodáváný / v obchodě běžný*). V těchto případech byl převzat pouze jeden (nejčastější) ekvivalent, aby byl počet německých a českých dokladů shodný.

3.2 České ekvivalenty struktury konfix + adjektivum

Tendence vytvářet hybridní složeniny pomocí konfixů je patrná i v češtině. Podle P. Mittera (2001, 91) obsahuje slovník Nová slova v češtině 2 (2004) dokonce více adjektivních kompozit než substantivních, zvláště v hovorovém jazyce a publicistice. V našem souboru odpovídají německým složeninám rovněž většinou (83,0 %) složeniny v češtině (*supergünstig supervýhodný, extragroß extravelký, topaktuell topaktuální, ultrahoch ultravysoký*). Někdy se v českých protějšcích konfix vynechává,

popř. nahrazuje domácími prvky (*extraschwer těžký, antibakteriell protibakteriální, thermoisolierend tepelně izolační*). U nejčastěji užívaných konfixů super- a extra- v češtině kolísá psaní zvlášť a dohromady.

3.3. České ekvivalenty struktury adjektivum + adjektivum

Této struktuře odpovídají v češtině spojení adverbium + adjektivum (59,6%): *hochmodern* vysoce moderní, *ferngesteuert* dálkově ovládaný, *zartgrün* světle zelený. Druhou největší skupinou českých ekvivalentů (19,2%) je **adjektivum** (*altbewährt* osvědčený, *dickflüssig* hustý). Zbytek tvoří převážně adjektivní kompozita (*süßsauer* sladkokyselý, *wiederverwendbar* znovupoužitelný).

3.4. České ekvivalenty struktury verbum + substantivum

Nejčastějším českým ekvivalentem této struktury je **adjektivum** (4,5%): *bügelfrei* nežehlivý, *rutschfest* protiskluzový, *saugfähig* savý. Následuje spojení **adverbium + adjektivum** (24,3%): *pflegeleicht* snadno udržitelný, *tragefreundlich* příjemně se nosící. Z ostatních struktur je to především **adjektivum + vazba přívlasktu s předložkou** (18,9%): *kratzfest* odolný vůči poškrábání, *waschbeständig* odolný při praní.

3.5. České ekvivalenty struktury složené substantivum + adjektivum

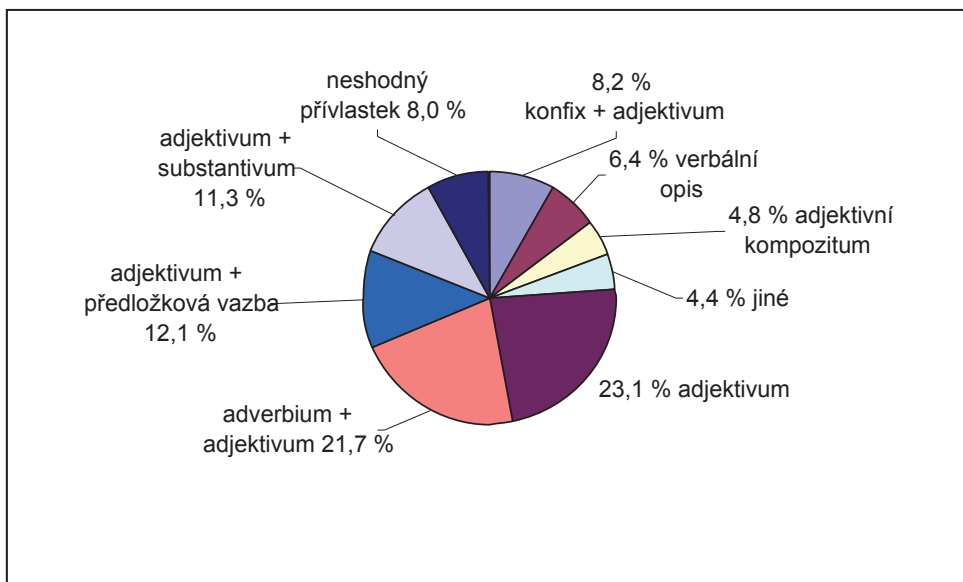
První složku těchto kompozit tvoří většinou názvy přístrojů, druhou adjektivum vyjadřující vhodnost pro daný účel. V češtině se vyjadřují převážně **adjektivem „vhodný“ + předložková vazba** (*backofenfest* vhodný do trouby, *dampfbügelgeeignet* vhodný pro naparovací žehličky).

4. Kvantitativní výskyt jednotlivých strukturních ekvivalentů v češtině

Nejčastěji odpovídají německým adjektivním kompozitům česká slovní spojení. Jsou to především spojení adjektivum + adverbium (21,7 %) (*preisgünstig* cenově výhodný), adjektivum + předložková vazba (12,1 %) (*familientauglich* vhodný pro rodiny) nebo adjektivum + substantivum (11,3 %) (*rückenschonend* šetrící záda). V 8,0 % případů je to neshodný přívlasek (*fettarm* bez tuku) a v 6,4 % verbální opis (*Die Becher sind platzsparend*. Pohárky šetří místo). Pouze 2,0 % tvoří pojmenování s „jako“ (*glashart* tvrdý jako kámen).

Rozsáhlá je i skupina sémanticky bohatých českých adjektiv (23,1 %) (*bügelfrei* nežehlivý). Jsou odvozena rozmanitými sufixy (-ní, -ný, -ový, -ivý, -cký, -telný aj), méně často prefixy (bez-, ne-, proti-, před-). K nim se řadí i strukturně shodná adjektiva s konfixy (8,2 %) (*superbequem* superpohodlný). Jednu z nejmenších skupin ekvivalentů tvoří strukturně stejná pojmenování – česká adjektivní kompozita (4,8 %) (*frostbeständig* mrazuvzdorný).

Frekvence výskytu strukturních ekvivalentů v češtině

Rozmanité možnosti vyjádření německých adjektivních kompozit v češtině svědčí o značné flexibilitě češtiny při vyjadřování zde méně obvyklé slovtvorné struktury. Lze se domnívat, že se v češtině frekvence výskytu některých struktur pod vlivem překladů značně zvýšila, především pokud jde o struktury, jejichž jádro, adjektivum, je určeno adverbium, substantivem či předložkovou vazbou. Ovlivněna byla rovněž frekvence spojení konfixu + adjektiva.

Závěr

Vlastnosti zboží jsou zejména v německých katalozích zboží, publicistických a reklamních textech velmi často vyjadřovány adjektivními kompozity. Lze je přiřadit k pěti strukturám – jednoduché substantivum, adjektivum, konfix, verbum, složené substantivum + adjektivum, z nichž strukturu jednoduché substantivum + adjektivum (*preiswert*) vykazují více než dvě třetiny všech adjektivních kompozit. Nejčastější první složky tvoří substantiva *Haut*, *Figur*, *Geruch*, *Umwelt*, *Wasser*, *Blitz* a *Hand*, u druhých složek jsou nejproduktivnější *-frei*, *-freundlich*, *-sicher*, *-beständig*, *-fest*, *-dicht*, *-reich* a *-arm*. Některé druhé složky jsou zaměnitelné (*frostsicher* – *frostbeständig*) a svědčí o jazykové kreativě jejich tvůrců, kteří vytvářejí z reklamních důvodů stále nová a nová pojmenování.

Konfix vděčí za svůj častý výskyt jako první složka všech kompozit (9,9%) své stupňovací funkci, která se plně uplatňuje v textech, majících co nejvíce zapůsobit na spotřebitele (*superbequem*, *extrastark*).

Adjektivum se vyskytuje jako první složka pětikrát méně než substantivum (8,6%); nejčastější první složkou je *hoch-* (*hochwirksam*).

Sloveso (7,6%) se spojuje se stejnými produktivními adjektivy jako substantiva (*knitterfrei, lauffreundlich*). Nápadná je absence přičestí jako druhé složky.

Složené podstatné jméno (4,5%) se pojí se stejnými druhými složkami jako substantivum jednoduché (*treibgasfrei, spülmaschinenfest*).

Podle sémantického vztahu mezi oběma složkami adjektivního kompozita lze rozdělit kompozita do osmi významových skupin, z nichž největší vyjadřuje relaci „vhodný pro daný účel“ (*gelenkschonend*), dále je to relace „stupňování“ (*hochelastisch*), „přirovnání“ (*glasklar*) a „žádoucí úplná nebo částečná nepřítomnost něčeho“ (*fettfrei, geruchsfrei*).

Je zkoumáno, jaké české struktury odpovídají jednotlivým německým strukturám typům adjektivních kompozit. Ze shrnutí kvantitativního výskytu českých struktur vyplývá, že německým adjektivním kompozitům v češtině odpovídají z větší části slovní spojení, v nichž je adjektivum blíže určeno příslovcem (*preisgünstig cenově výhodný*), předložkovou vazbou (*familienfreundlich vhodný pro rodinu*) a substantivem (*rückenschonend šetrící záda*). Ekvivalentem může být i neshodný přívlastek (*fettarm bez tuku*), verbální opis (*Die Becher sind platzsparend. Pohárky šetří místo.*) a pojmenování s „jako“ (*glashart tvrdý jako kámen*) aj.

Ve více než třetině případů je ekvivalentem německých adjektivních kompozit české adjektivum (*bülgelfrei nežehlivý*), odvozené rozmanitými sufixy a prefixy. K nim se řadí i adjektiva s konfixy (*superbequem superpohodlný*). Nejmenší skupinu tvoří strukturně shodná česká adjektivní kompozita (*wasserdicht vodotěsný*).

Velká rozmanitost protějšků německých adjektivních kompozit v češtině svědčí o značné flexibilitě češtiny při vyjadřování zde poměrně málo obvyklé slovoslovné struktury.

Literatura

- Bezděchová, I. 1994. *Tvoření slov skládáním*. Institut sociálních vztahů : Praha, 1994.
- Donalis, E. 2005. *Die Wortbildung des Deutschen Ein Überblick*. Gunter Narr Verlag : Tübingen, 2005.
- Duden, 2011. *Deutsches Universalwörterbuch*. Dudenverlag : Mannheim/Zürich, 2011.
- Erben, J. 1993. *Einführung in die deutsche Wortbildungslehre*. Erich Schmidt Verlag : Berlin, 1993.
- Fleischer, W. 1976. *Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache*. VEB Bibliographisches Institut : Leipzig, 1976.
- Fleischer, W.; Barz, I. 2012. *Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache*. Walter de Gruyter GmbH : Berlin/Boston.
- Hubáček, J. 2001. *Adjektivní kompozita v předobrozenecké homiletice*. Sborník příspěvků ze semináře konaného při příležitosti 80. narozenin prof. PhDr. Přemysla Hausera, CSc., Brno, s. 117–118.
- Lohde, M. 2006. *Wortbildung des modernen Deutschen. Ein Lehr- und Übungsbuch*. Gunter Narr Verlag : Tübingen, 2006.
- Mitter, P. 2006. *Ke složeným hybridním adjektivům v NSČ 2*. Varia 14. Zborník materiálů zo 14. kolokvia mladých jazykovedcov (Nitra – Šintava 8. – 10. 12. 2004). Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV Bratislava, s. 90–97.

- Motsch, W. 1999. *Deutsche Wortbildung in Grundzügen*. Walter de Gruyter : Berlin / New York.
- Naumann, B. 1972. *Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache*. *Germanistische Arbeitshefte 4*. Max Niemayer Verlag : Tübingen, 1972.
- Siebenschlein H. a kol. 2006. *Velký německo-český slovník*. Leda : Praha, 2006.
- Šmidtaite, L. 2013. *Zur Übersetzung von deutschen Adjektivkomposita ins Litauische*. *Studies about languages*, Kaunas, s. 62–69.
- Trachtová, J. 2011. *Ausgewählte Aspekte der deutschen und tschechischen Wortbildung*. Masarykova univerzita : Brno, 2011.
- Vachková, M. 1996. *Deutsche adjektivische Privativa in konfrontativer Sicht*. *Germanistica Pragensia XIII. Gedenkschrift Pavel Trost*. AUC Philologica 2. Universita Karlova : Praha, 1996.

Zdroje

- Alles für die Frau 11. 1. 2013, Nr. 3; 5. 4. 2013, Nr. 15; 15. 11. 2013, Nr. 47; 3. 1. 2014, Nr. 2.
- Deutschland: Magazin für Politik, Kultur, Wirtschaft und Wissenschaft, Ausgabe 1–2014.
- Die moderne Hausfrau, Frühjahr 2014, Ausgabe 591.
- Plus Magazin für Deutsch – Tschechische Industrie- und Handelskammer, Juni 2014.
- www.3pagen.de Herbst 2013, Ostern 2013, Sommer 2014.

COMPOUND ADJECTIVES IN BUSINESS GERMAN IN NAMES OF PRODUCTS PROPERTIES

Abstracts: In German, compounding is a very productive type of word formation used for creating names of product properties. Circa 500 compound adjectives are divided into five structural groups. The frequency of both constituents of compound adjectives is examined, and their semantic relationships are characterized. The individual structural types are assigned Czech equivalents, in which compound adjectives are relatively rare. The most frequent counterparts are phrases whose core – an adjective – is determined by an adverb, a noun or a prepositional phrases in apposition.

Keywords: compound adjectives, their structural groups, their semantic relationships, Czech equivalents

JEL Classification: Z 19